

Knud Hansens prædiken 1. søndag efter trinitatis

Taler

Knud Hansen
Teolog, præst og
højskoleforstander

Omstændigheder

Der kendes ingen præcis dato, hvorfor dateringen er bogens udgivelsesår

Prædikentekst

Lukasevangeliet kapitel 12, vers 13-21

Vort forhold til tingene

I et gammel eventyr fortælles om en ung pige der kort før sit bryllup af overnaturlige magter blev lukket inde i et bjerg. Her gav man hende en rok at spinde guld på, og hun fik at vide at nu kunne hun spinde så meget hun havde lyst, og når hun havde nok, ville bjerget åbne sig, hun kunne tage hjem og holde bryllup. Hun tog ivrigt fat og gav sig til at spinde. Så ivrigt spandt hun at hun spandt sig fast derinde i bjerget. Det var hende ikke muligt at få nok. Stadig mente hun at hun måtte blive blot een dag mere for at spinde. Og til sidst var tiden gået. Hun var blevet en gammel og krumbøjet kvinde der sad og spandt med krogede fingre. Rundt om hende lå der dynger af gyldent spind, guld i uendelige mængder. Men tiden var gået, livet var slut.

Ved en nærmere betragtning er dette eventyr en nøgtern beskrivelse af, hvordan det går et menneske, når det sætter alt ind på at sikre sig selv og gøre livet til sin ejendom, i stedet for at leve det som det er og tage imod det som noget uventet, noget der stadig bliver til for os på ny med sine uformodede glæder og sine uformodede vanskeligheder. For det var vel det der var det fatale ved kvinden i eventyret. Guldets fristede hende, fordi sikkerheden fristede hende, og fordi hun ved hjælp af guldets fristede hende, fordi hun mente at kunne skaffe sig den ønskede sikkerhed, en sikkerhed der skulle beskytte hende netop imod det uventede og forvise hende om selv at eje sit liv.

Havesyge kaldes denne form for lidenskab i evangeliet om den rige bonde. Se til at du vogter dig for havesyge, thi dit liv beror ikke på hvad du ejer, selv om du har overflod. Du kan ikke selv eje dit liv, ikke skaffe dig en sådan sikkerhed at du er beskyttet imod den kendsgerning at tilværelsen gør krav på dig.

Undertiden er denne fortælling – hvor indlysende den end er i sig selv – ikke desto mindre blevet misforstået. Både i oldtid og middelalder, og også senere hen, er tekster af den slags som vi her har med at gøre, og som der findes en hel del af, navnlig i Lukas evangeliet, ikke så sjældent blevet forstået som et krav om verdensforsagelse. Det er naturligvis forkert. Hvad der ødelægger livet, er ikke at der findes ting her i verden der hører med til ens liv og eksistens. Det ødelæggende er ikke tingene selv, ikke gods og ejendom, men den forestilling at det er muligt ved hjælp af det man ejer at bringe sig selv i sikkerhed.

Ingen kan leve uden at have et forhold til tingene. Vort liv er fyldt med ting – ting der er og ting der sker. Talløse er de ting der er, en sten, et træ, et dyr, en landevej og meget andet. Vi har meget med dem at gøre. De hører med til vort liv. Vort liv er præget af dem. Men endnu stærkere er det præget af de ting der sker. Mange er de ting der sker. Vort hjem f.eks. er et sted der er, og er en begivenhed der stadig sker, hver morgen når vi vågner og hvert øjeblik dagen igennem, når stedet stadig er der og er et hjem. Eller en forlovelsesring, hvis man har sådan en på sin finger, eller en papirkniv som man har fået af en ven eller af sin elskede. Den ser ikke anderledes ud end andre papirknive, men den er anderledes. Der er noget der bliver til inde i en, hver gang man benytter den, og tænker på hvor den er kommet fra, en fortrolighed der omfatter ikke blot den der gav kniven, men også omfatter kniven selv.

Uden denne fortrolighed med tingene, med verden, med tilværelsen – ville ingen af os kunne leve. Vort liv er ganske vist ikke identisk med tingene – her ligger den rige bondes misforståelse, at han gjorde sit liv til eet med det han ejede – men vi kan heller ikke isolere os fra tingene. De er der og de sker, og de vækker vor fortrolighed. Tingene er ikke os, og vi er ikke tingene; men igennem vort samvær med tingene, ting der er og ting der sker, skabes der sammenhæng i vort liv. Og uden denne sammenhæng ville vi ikke kunne holde ud til at være til.

Der er på dette punkt en ejendommelig forskel mellem børn og voksne. Som børn levede vi i overensstemmelse med tingene. Barnets liv var en melodi, en melodi der var stemt sammen med tingenes melodi. Melodien var ikke

bestandig den samme. Det kunne være en munter og lykkelig melodi, en let melodi, og det kunne være det stik modsatte, en smertefyldt og ond melodi, uforståelig i bund og grund, så tilværelsen blev en jammer. Men barnet var aldrig uden for melodien, altid midt i den. Tingene var aldrig uvedkommende, aldrig ligegyldige, altid fortrolige. En hund eller et træ kunne være ens ven lige så godt som et menneske, selv om det var på en anden måde. Og syvstjernen! Også syvstjernen hørte med i fortroligheden. I stjerneklare aftener kunne det være en nødvendighed at få konstateret at den var på sin plads, inden man gik i seng. Og dagene! Der var dage med regn og dage med sol, dage med glæde og munterhed og dage der var fulde af smerte. De havde vidt forskelligt indhold, men de havde alle et indhold, de var alle nærværende. Dage var vort liv.

Men så skete der noget. Hvordan det skete og hvornår det skete, er ikke til at sige. Der skete det at fortroligheden begyndte at blive tvivlsom. Verden blev anderledes. Og tingene blev anderledes, blev fjerne, blev borte, gik deres vej. En skuffe med strandkaller blev tømt, og strandkallerne forsvandt. Og dagene blev anderledes, blev kedelige, blev noget der var uden for os. Og også selv blev man anderledes. Man blev et jeg, et jeg der ganske vist stadig var omgivet af den samme mangfoldighed som før, men som midt i denne mangfoldighed var begyndt at føle sig ensom.

Tingene havde forladt os. Vi var hørt op at være børn. Vi havde ikke mere hjemme i en sammenhæng der bar os. Sammenhængen var gået i stykker, melodien var ikke mere nogen melodi, og en nødvendighed af en anden art var begyndt at overmande os, forestillingen om det nødvendige i at bringe sig i sikkerhed, både over for kedsomheden og over for det uberegnelige omkring os, uberegnelige mennesker og en uberegnelig fremtid.

Med andre ord – inden vi vidste af det, befandt vi os på denne måde lige midt i den rige bondes situation. Vi søgte som han at sikre os ved at skaffe os magt over tingene, ved at eje og beherske dem. Ved at bruge dem. Og det faldt os ikke ind at det kunne være anderledes. Ikke desto mindre er det hele denne stræben efter magt og sikkerhed der sættes et spørgsmålstegn ved i vort evangelium, et spørgsmålstegn der som nævnt ikke må misforstås. Hvad der fordømmes er ikke at den rige bonde indlader sig med tilværelsen, at han pløjer og sår og bekymrer sig for hvad der kommer ud af det, eller at han bygger sine lader større. Det har jo alle dage, i alle kulturer og religioner, været opfattet som menneskets opgave at det skal gøre sig jorden underdanig.

Men det skæbnesvangre er at der er to måder at gøre sig jorden underdanig på. Den ene består i vold og undertrykkelse, den anden i et taknemligt samarbejde. Hvis den vigtigste tanke et menneske rummer er ønsket om sikkerhed, vil det ikke kunne undgås at et sådant menneske kommer til at øve vold imod tilværelsen. Det er rigtigt at vi i vort forhold til tingene ikke kan undgå at bruge dem, men det er ikke rigtigt at vi bliver tingenes herskere i samme grad som vi benytter dem. Der findes i tingene en majestæt, som er utilgængelig for den der ikke har noget andet forhold til dem end at ville benytte dem og herske over dem, en majestæt der simpelthen afviser enhver menneskelig anmasselse.

Og det er vel her vi har den egentlige årsag til den rige bondes tragedie. Et herredømme der ikke består i andet end i at herske, i at hævde sig og trumfe sig selv igennem – et sådant herredømme er tomt og uden indhold – uden herlighed. Måske var det bl.a. derfor Kristus afviste Satan, da han tilbød ham al verdens riger og deres herlighed. Med magt kan man måske nok herske over al verdens riger, men ikke over deres herlighed. Hvad man med et sådant herredømme kommer til at herske over, er kun noget af det man behersker, kun en side af det, kun det man har fordel af, hvorimod tingene selv, deres væsen, deres skønhed, deres egentlighed, er fremmed for os. Vi har underkuet tingene med vor tomhed, med vor kedsomhed, hedder det i et fransk digt fra nutiden – med vort ønske om at sikre os. Og i denne underkuede tilstand er tingene ikke sig selv mere, ikke hvad de er skabt til at være, ikke hvad de blev erklæret for at være, da skaberen så på sit værk efter skabelsen og sagde om alt det skabte, at det var såre godt.

Det hebraiske ord der her er oversat ved “godt” betyder ikke godt i moralsk forstand, men burde vist nok hellere oversættes ved herligt. Alt det skabte var et udtryk for herlighed. Men det er denne herlighed der forsvinder, når tingene underkues. Også Paulus har været opmærksom på dette forhold. Han omtaler det et sted i Romerbrevet, hvor han siger at hele den skabte verden vander sig i smerte, fordi den er underkuet og længes efter befrielse. Og det ser ud til at han opfatter denne underkuelse som noget der står i forbindelse med menneskets syndefald.

Da mennesket mistede sit samvær med tingene, blev forladt af tingene, søgte det at frembringe en erstatning ved at skaffe sig magt. Og magten blev skaffet. Laderne blev fulde, produktionen blev sat op fra år til år med mange procent pr.

år, og følelsen af sikkerhed voksede. Sjæl, sagde mennesket til sig selv, slå dig nu til ro, du har forråd nok for mange år, spis og drik og vær uden bekymring. Også i de kommende år kan du bygge dine lader større. Dine muligheder er uden grænser.

Og dog! Midt i disse betragtninger anbringer evangeliet en brat og pludselig afbrydelse. Mon nu alt dette er rigtigt, spørger det, og så afslutter det sin fortælling på en for mennesket, for den rige bonde, for os alle, ikke særlig høflig måde. Det slutter med at hele dette forsøg på at sikre sig er en fejltagelse. Det slutter med at vi er blevet ensomme i vor rigdom, at vi er blevet forladt af de ting vi behersker, at de alle vil svigte os netop i det øjeblik vi har mest brug for dem: "I denne nat kræves dit liv af dig, og hvad skal der så ske med alt det du har samlet sammen?" Og så føjes der endda en efterhængt sætning på. "Således vil det gå enhver der samler sig skatte, men ikke er rig i Gud".

"Rig i Gud", står der. Hvad vil det sige at være rig i Gud? Det vil ikke sige andagtsøvelser. "Rig i Gud" det er ikke noget man bliver ved at samle på fromme følelser, fromme tanker, og gøre dem til sine skatte i stedet for dem der kan fylde en lade, ikke noget man bliver ved at forsage verden og vende sig mod sit eget indre. At være rig i Gud, det er – i denne sammenhæng – at være åben over for det der før blev kaldt tingenes majestæt.

Hvad er tingenes majestæt? Tingenes majestæt er deres vægtfylde – billedlig talt, den vægtfylde de har uafhængig af hvad de kan bruges til i produktionen. Tingenes majestæt er den ejendommelighed ved dem at de er udsendinge fra en usynlig verden, fra en almægtig vilje, eller som det hedder i en gammel tekst – fra et almægtigt ord, det ord som var i begyndelsen.

Tingenes majestæt er med andre ord at de er fyldt med mening og vilje, skaberens egen vilje, og at de som følge deraf ikke uden videre er udleveret til vort forgodtbefindende. De er ganske vist udleveret til os, ligesom vi er udleveret til dem. Vi skal have med dem at gøre, men vi skal have med dem at gøre som betroet gods. Og betroet gods – hvad vil det sige? Det vil ikke sige at du skal aflægge regnskab for hvert skridt du tager eller for hvert ord du taler, men det vil sige at tingene har deres egen værdighed, en værdighed der ikke må krænkes, ikke må ødelægges, en værdighed der skyldes deres oprindelse, skyldes at de har den samme oprindelse som vi, den samme begyndelse. I begyndelsen var ordet, står der i Johannesevangeliet, og ordet var hos Gud og ordet var Gud.

Dette var i begyndelsen hos Gud. Alle ting er blevet til ved det, og uden det blev end ikke een ting til af det som er.

Det er tingenes begyndelse, og vor begyndelse. Det er tingenes værdighed. Og menneskets værdighed. Vi er borgere i det samme rige, vi og tingene, tingene og vi. Og det at have indset dette, og accepteret det i taknemlighed af hele sit hjerte, og med hele sit sind og hele sin styrke, det er at være rig i Gud.

Martin Luther har engang sagt, at den rige bondes syndighed ikke består i hans mangel på fromhed, men i hans fattigdom, i at han er fattig midt i sin rigdom. Det er grunden til at han stadig må have mere. Han tror at han ved hjælp af et "stadig mere og mere" er i stand til at overvinde sin tomhed og kedsomhed, sin følelse af fattigdom. Når Luther opfatter denne stræben som noget syndigt, er det fordi han mener at det er et menneskes pligt at være salig, og fordi han er vis på at den der er salig, for ham er denne stræben efter "mere og mere" ikke blot en overflødighed men en tåbelighed, en fornægtelse af saligheden, og det vil igen sige – en fornægtelse af evangeliet, af troen.

Hvad er det da at tro? At tro er visheden om at være accepteret af en almægtig vilje, den vilje der har skabt verden og holder den i live. Og det vil igen sige, at være accepteret af Kristus. Kristus er Guds vilje, Kristus er Guds mening med verden, og hans mening med hvert enkelt menneske der lever. Og hvis du virkelig troede dette, siger evangeliet, så ville du være salig, så ville du være rig i Gud, og ikke blot det, men så ville du have råd til at leve for at leve, og ikke bare leve for at udplyndre livet.

Ergo: confortare et esto robustus. Mand dig op og vær kæk, ved den nåde der blev dig givet i Kristus Jesus vor Herre! (2. Tim.).

Kilde

Hansen, Knud: "Og glædelig er hver en dag – prædikener", s. 23-30. Forlaget MIMER. 1990

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

1. søndag efter trinitatis, Anden tekstrække, Prædiken, Prædikener fra 1900-tallet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/knud-hansens-praediken-1-sondag-efter-trinitatis>